

21

Petjades • Claus històriques

L'illa del corall

M. Josep Carro de Mena

Edicions del Bullent

*Al meu marit, Vicent, i a la meua filla, Noemí,
els primers lectors d'aquesta obra, que m'han
assessorat i m'han animat per concloure-la.*

1a edició: setembre de 2021

© 2021 Maria Josep Carro de Mena
© 2021 Edicions del Bullent
c/ de la Taronja, 16 • 46210 Picanya
info@bullent.net • 961 590 883
www.bullent.net

Imatge de la coberta: Noemí Trull Carro
Disseny de la col·lecció: Miquel Mollà
Assessorament lingüístic: Maria Guasp, Àlvar Vanyó
Impressió: Gràfiques Vimar

ISBN: 978-84-9904-250-3
Dipòsit legal: V-2412-2021

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec sense l'autorització escrita de l'editor resten rigorosament prohibides i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

Per l'amplitud i la complexitat del projecte en el qual s'articula llur expansió, que fou política, econòmica i al mateix temps cultural, i per la magnitud dels resultats assolits, l'edifici construït pels catalans al Mediterrani bé pot merèixer la denominació d'imperi. Paral·lelament a l'acció política i militar, la voluntat que la sostingué alimenta una ideologia que podem igualment qualificar d'imperial [...]. Aquest imperi elabora una civilització pròpia, que en l'estil gòtic català de l'arquitectura civil, militar i religiosa tingué un dels senyals més peculiars i inconfusibles deixats en els països on aquesta s'expandí.

La realització d'aquest enorme projecte fou possible per la singular liberalitat de les relacions que els dominadors catalans instauraven amb els pobles dominats, relacions caracteritzades per un respecte natural dels costums i de les cultures alienes i per la mútua incorporació de les civilitzacions, però sobretot per la relació política igualment singular vigent entre Corona i súbdits que tenia el seu fonament sòlid d'una banda, en el pactisme i de l'altra, en el sistema de delegació del poder perifèric: Imperi i llibertat.

L'herència cultural dins *Els catalans a Sardenya*, MARIO DEL TREPPO,

L'excel·lència o la inferioritat dels éssers no resideixen en els seus cossos segons el sexe, sinó en la perfecció de les seves conductes o virtuts.

La ciutat de les dames,
Christine DE PIZAN, (segle XIV)

Les dones han estat molt de temps abandonades sense defensa [...] però per negligència o indiferència s'ha acceptat que siguin arrossegades al fang. [...] Perquè la plaça més forta cauria ràpidament si no fos defensada, i la causa més injusta seria guanyada per contumàcia si es pledejava sense adversari.

La ciutat de les dames, Christine DE PIZAN,
(segle XIV)

Mentre enfilava pel carrer de Serrans, els meus pensaments viatjaven als dies d'infantesa passats en aquell barri de Ciutat Vella que havia acollit els primers anys de ma vida. En arribar al carrer de Cavallers vaig aturar-me a la vorera per observar la gran porta doble de l'edifici: sòlida, feta d'alguna fusta preciosa, tota voltada de relleus que representaven fruites, els poms en forma de pinyes daurades i un picaporta amb forma de cap de lleó, amb una argolla que li eixia de la base. Sense pensar-ho més fiquí la clau al pany, lluent com tot el conjunt, que va cedir fàcilment; aquelles vidrieres de colors amb tot de motius vegetals que separaven l'entrada de l'escala sempre m'havien encisat; de petita, la mare havia de reclamar-me des de dins l'ascensor perquè em quedava absorta resseguint-ne amb la mirada tots els detalls decoratius. El pis de la iaia Carme era enorme, si més no comparat amb el que havia compartit fins ara amb els pares a Barcelona. Feia temps que estava deshabitat, des la mort de la meua àvia, ara feia quatre anys. Vaig deixar l'equipatge a la meua antiga cambra, però

no vaig tenir esma per desfer-lo i ordenar la roba i els llibres, així que comencí a tafanejar per la casa. Tot romania igual que abans de morir la iaia, els meus pares no havien volgut llençar res, ni la roba ni cap altra cosa; encara els resultava molt dolorós desfer-se d'aquelles peces i objectes tan personals. Els ho vaig agrair molt. Cada habitació em portava a diferents moments infantils, només hi faltaven els sorolls que l'omplien quan estava plena de vides, de les nostres vides, perquè l'olor característica de la casa hi romania i jo la percebia perfectament.

El carrer de Cavallers, un dels més antics de la ciutat, llargarut i estret que et porta d'est a oest; de la plaça de la Seu, on abans hi devia haver una mesquita i abans un temple romà i abans déu sap què, a l'antiga Moreria, a la plaça del Tossal. Aquell espai tan vell atresorava zelosament segles i segles d'història. Sota els meus peus romaniens estrats i estrats de diverses civilitzacions. Vaig passejar tranquil·lament, taral·lejant i recreant la mirada en cada edifici, el Palau de Castellfort, barreja harmoniosa d'estils, amb aquells miradors poligonals als angles de la façana; enfront el superb Palau de la Generalitat, de seguida el Palau del Marqués de Malferit amb un pati gòtic que és impossible no aturar-se a admirar, quan tens la sort que estiga la portalada oberta, el teatre Talia, que els meus pares i avis freqüentaven sovint, el Palau dels Mercader...

De vesprada, arribà el moment de decidir per quina estança començaria a satisfer les meues ànsies tafa-

neres. A la biblioteca, segur que hi trobaria molts documents interessants. Les superbes prestatgeries de roure s'estenien al llarg de tres de les quatre parets. Una primera ullada em descobrí un munt de lectures abel·lidores; entre les obres dels autors clàssics hi havia algunes que m'abellia molt fullejar. Passegí la mirada per un dels prestatges, l'Odissea d'Homer, Heròdot, Safo, les tragèdies d'Èsquil i Eurípides, l'Eneida, Petroni... la literatura clàssica estava ben representada, i intuïa que cada prestatge em descobriria noves obres literàries de totes les èpoques, si més no fins als anys en què va morir el meu iaio, àvid lector i, a més, insaciable bibliòfil.

Vaig seure a la seua butaca de pell negra que hi havia darrere del gran escriptori de roure, davant meu tenia els calaixos que estava desitjant escorcollar. Vaig intentar obrir-ne el central, però era tancat amb clau. Alcí la tapa d'una mena d'enorme carpeta de pell que hi havia al damunt de la taula i entre papers mecanografiats i grocs pel pas del temps, aparegué una claueta nugada amb un cordill roig. Vaig encaixar-la al pany i, efectivament, en rodar-la, el calaix tancat es va poder obrir i em deixà veure una gran varietat de petits objectes i papers. De seguida em va cridar l'atenció aquella caixa de cartó. En obrir-la em mostrà una mena de quadern amb tapes dures que semblava molt antic, el llom estava cosit amb una cinta, potser de seda, que originàriament havia sigut blava, el paper tenia un color groguenc amb algunes taques més fosques que es

devien haver produït pel pas del temps. El vaig traure, *Terra Rubra, mar de corall* deia la portada escrita sens dubte amb ploma d'au i tinter i amb cal·ligrafia ferma i acurada; davall del títol, que estava escrit en lletra gòtica cursiva de traç elegant, hi havia el nom de l'autora: Blanca, així, sense cognom que li llevara intimitat i li afegira formalitat. L'obrí amb compte i el que hi vaig veure em deixà fascinada. Era el retrat d'una dona, dibuixat amb la mateixa tinta que s'havia fet servir per al títol. Els cabells bruns recollits deixaven veure un rostre harmoniós, embellit per unes arracades formades per una peça central, de la qual en penjaven tres de més menudes, cridava fortament l'atenció que encara que la imatge estava feta amb tinta negra, les peces de les arracades s'havien pintat de color roig, ara esvaït, que devien representar trossets de corall. La imatge transmetia serenor, la senyora que havia fet de model mostrava una bellesa tranquil·la, una mirada bondadosa a la vegada que intel·ligent.

La barreja de curiositat i d'emoció que m'amarava em feia sentir una mena d'excitació feliç. Coneixia l'expressió «Terra Rubra» que apareixia al títol; havia trobat aquest nom en uns documents que vaig haver de consultar per a un treball que havia redactat en els primers cursos de carrera, sobre els territoris conquerits per la Corona d'Aragó a la Mediterrània; concretament, a l'illa de Sardenya aquest nom designava una zona propera a la ciutat de l'Alguer, a tocar de l'actual cap de la Caça, que abans, segons vaig esbrinar, es deia, pel color de

la roca, Capalbo o cap Blanc, vora la cala del Portitxol. La segona part del títol, «mar de corall», m'anunciava, sense haver d'obrir el manuscrit, que es referia a la costa de l'Alguer, d'on es treia el corall roig més preuat en l'època medieval. Per què no m'havien parlat els pares d'aquest manuscrit? Bé, el més probable era que ignoraren la seua existència; devia haver-lo adquirit el meu avi en alguna de les llibreries de vell que tant li agradava sovintejar.

Vaig pensar que potser l'autora era la dona representada al dibuix, possiblement un autoretrat; tal vegada el contingut d'aquell text em trauria de dubtes.

Amb excedida cura i un punt de tremolor de mans vaig passar el primer full, semblava un relat, segurament escrit per una dona que havia viscut feia segles; no podia tractar-se d'una avantpassada de la família, perquè en aqueix cas estic segura que hi haguera transcendit i jo ho sabia. Devia ser molt antic perquè el paper era gruixut i es veien les fibres que no s'havien desfet en elaborar-lo, cada full portava una filigrana, un cap d'unicorn, que era la marca del fabricant; havia de consultar en Internet de quin fabricant es tractava.

De seguida vaig oblidar el treball que m'havia portat a València i vaig donar prioritat a la lectura d'aquell document. En aquell moment vaig agrair tot el que havia patit amb la interpretació de textos medievals en l'assignatura de paleografia. Gràcies a això em costaria una mica menys desxifrar la lletra gòtica d'aquell manuscrit.

CAPÍTOL I

Ciutat de València, juliol 1378

Érem a punt d'eixir del Grau de València amb una nau de les millors aparellades que mai havia vist; era una coca, un vaixell de forma arrodonida amb la borda alta, vela llatina, castell a proa i popa i timó al codast. S'endevinava còmode; encara que estava destinat fonamentalment a la mercaderia, disposava d'unes quantes cabines que, donades les circumstàncies, resultaven fins i tot, acollidores. Amb tot, jo sentia quelcom que m'inquietava, no sabia com interpretar el meu estat d'ànim. Ara creia que es tractava d'una premonició, que hauria sigut millor no iniciar aquell viatge, ara que el que m'esperava a l'Alguer ho justificava tot. De tota manera, em conformava. De poc servia escalfar-se el cap davant un fet consumat.

Les raons que ens havien impel·lit a realitzar aquella travessia, que endevinava plena de dificultats, eren definitives, no ens havia restat una altra solució; València s'havia tornat un lloc insegur, havia començat

a escassejar el cereal a causa de les sequeres, i, com a conseqüència, els preus s'hi havien incrementat desmesuradament; el descontent popular hi augmentava i s'havien produït diverses revoltes. A més, havíem patit la pesta negra i les epidèmies posteriors, que havien campat per la ciutat de València aterrint-nos i, finalment, deixant-nos orfes de parents i amics. Així que estava a punt d'iniciar la navegació amb els meus fills, Joana i Bernat de setze i diuït anys respectivament, cap a l'illa de Sardenya, en un lloc que diuen l'Alguer, on se'ns havia concedit una propietat, arran de la repoblació règia d'aquesta vila recentment conquerida per la Corona d'Aragó. Després de sis mesos de setge que acabaren amb l'expulsió dels sards i els genovesos, totes les propietats revertides al fisc s'atorgaren a aragonesos i catalans, entre els quals es trobava la meua família perquè el meu espòs ho havia sol·licitat amb la intenció d'establir-nos a l'illa i comerciar amb diversos productes, però sobretot amb draps.

Ens esperava una llarga travessia, encara que, per sort, abans faríem una recalada a l'illa de Mallorca, on, segons ens digué el patró, havien de recollir alguns passatgers i deixar algunes mercaderies.

Arnau, el meu marit, ja s'hi trobava a l'Alguer; havíem decidit que ell aniria primer per tal de disposar casa i tot el que necessitaríem per viure amb les comoditats a què estàvem acostumats; a més, també volia posar en marxa el seu negoci de comerç de teixits abans que hi arribàrem nosaltres.